

**Universitatea „Babeş – Bolyai”
Facultatea de Studii Europene**

**PROBLEMATICA IDENTITĂȚII ÎN
COMUNICAREA INTERCULTURALĂ**

- Rezumat -

Conducător științific:
Prof. univ. dr. Ion Cuceu

Doctorand:
Gabriela Ioana Mocan

Cluj – Napoca
2013

CUPRINS

INTRODUCERE	9
CAPITOLUL I: IDENTITATE ȘI ALTERITATE – DESPRE RESCRIEREA SINELUI.....	18
1.1. Identitate – structuri teoretice.....	19
1.2. Identitatea personală	23
1.2.1 Noțiuni identitare: intern vs social.....	25
1.2.2. Sinele personal vs Sinele colectiv.....	29
1.3. Elemente definitorii ale identității personale	31
1.3.1. Memoria.....	32
1.3.2. Conștiința	36
1.3.3. Percepția	39
1.4. Relația identitate – alteritate.....	41
CAPITOLUL II: DIMENSIUNI ȘI PALIERE IDENTITARE	47
2.1. Identitate națională.....	47
2.1.1. De la 'comunitățile imaginate' la statul-națiune.....	47
2.1.2. Disoluția epocii moderne	51
2.1.3. Viitorul identității naționale.....	54
2.2. Identitate etnică.....	56
2.2.1 Identitatea etnică – o încercare de clarificare a terminologiei.....	56
2.2.2. Barth și grupurile etnice.....	59
2.3. Identitate culturală.....	63
2.3.1. Beneficii ale extinderii conceptului de identitate culturală.....	65
2.3.2. Identitate culturală vs Identitate socială	66
2.3.3. Componentele identității culturale individuale	68
A. Vocația	68
B. Clasa	69
C. Poziția geografică	69
D. Filozofia.....	70

E. Limbajul	70
F. Biologia	70
2.4. Identitate socială.....	71
2.4.1. Identitatea socială - abordarea psihosocială	73
2.4.2. Identitatea socială - abordarea sociologică	76
CAPITOLUL III: DIALOGUL INTERCULTURAL ȘI PROVOCĂRILE IDENTITĂȚII	81
3.1. Limbă și cultură – valențe comunicative	81
3.1.1. Cultura – dimensiune a ființei.....	81
3.1.2. Comunicarea în postmodernitate	85
3.1.3. Ajustarea lingvistică și (in)fluența culturii (predarea/ învățarea limbilor străine).....	88
A. Cultură.....	90
B. Limbă și limbaj.....	92
C. Sursele neînțelegerilor inter-culturale	97
3.2. Contactul intercultural în imperiul comunicării.....	99
3.2.1. Comunicarea ca relaționare	99
3.2.2. Identitate relațională	102
A. Tatonarea	104
B. Îmbinarea	104
C. Renegocierea.....	106
3.2.3. Comunicare interculturală	106
3.3. Provocările identității într-o lume globală	112
3.3.1. Paradoxurile globalizării.....	112
3.3.2. În căutarea dimensiunii culturale a Europei: unitate și diversitate	115
3.3.3. ieșirea din criză. Vis sau realitate?	119

CAPITOLUL IV: NARATIVITATE, NEGOCIERE ȘI CONSTRUCȚIE IDENTITARĂ.....	126
4.1. Narțiuni de viață. Identitatea în chip de poveste	126
4.1.1. Narativitate – clarificări conceptuale.....	126
4.1.2. Identitatea – construct narativ	131
4.2. Identități în tranziție, identități în tranzacție	140
4.2.1. Negociere – elemente definitorii	140
4.2.2. Negocierea identității personale.....	143
4.2.3. Negociere culturală – paradigma socio-lingvistică	147
A. Traducerea	149
B. Comutarea de cod.....	150
4.3. Măști și identitate	154
4.3.1. Teatralitate și ființa dilatată.....	156
CAPITOLUL V: PROBLEMATICA IDENTITĂȚII ÎN COMUNICAREA INTERCULTURALĂ.	
STUDII DE CAZ.....	159
5.1. Contextul cercetării	159
5.2. În loc de introducere – studii de (la caz la) caz	164
A. Studenți români și studenți basarabeni la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca	164
B. Participanți la cursurile internaționale de vară de limbă și civilizație românească, Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană, 5-23 iulie 2010, Cluj-Napoca	173
5.3. Studiu de caz: Studenți străini aflați în mobilitate de studiu la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în anii universitari 2011-2012 și 2012-2013.....	178
CONCLUZII	197
BIBLIOGRAFIE	201
ANEXE	217

Cuvinte cheie: *identitate, alteritate, sine, memorie, cultură, limbă/limbaj, comunicare interculturală, narativitate, negociere.*

Departate de epocile în care 'rolurile' erau distribuite la nivel social, indivizii asumându-și-le într-o manieră aproape naturală care excludea cel mai adesea posibilitatea unei contestări, omului contemporan îi revine o sarcină nu tocmai ușoară: el trebuie să treacă singur prin acest travaliu care se va solda cu delimitarea locului său în lume. În timp ce în trecut societatea îi furniza individului repere identitare consistente pe care acesta și le asuma mai degrabă inconștient, perioada contemporană este mai puțin darnică cu el din acest punct de vedere, lăsându-l să-și răspundă singur la întrebarea : „Cine sunt eu ?” Constatăm astfel o trecere de la un „individ colectivizat“ la un „individ individualizat“, de la o concepție holistică asupra identității la una puternic individualizată. Este o schimbare semnificativă de paradigmă care marchează trecerea de la o perioadă în care identitatea era desemnată din exterior spre una în care definirea acesteia este asumată individual, lansându-l pe individ într-o permanentă analiză a vieții. Această căutare de sine este cu siguranță identificabilă de-a lungul întregii istorii a omenirii, dar ceea ce o transformă într-o trăsătură semnificativă a secolului XX este generalizarea ei, faptul că în această perioadă se manifestă sub forma unui conformism social. Regăsirea de sine devine în acest secol o obligație care pare a funcționa la scară largă, vizând pe toată lumea, dincolo de orice altă caracteristică individuală (origine socială, vârstă, profesie etc). Secolul XX este deci perioada în care individului i-a revenit un rol esențial în definirea propriei identități, aceasta devenind rezultatul aproape exclusiv al unui travaliu individual.

Puternicele dubii identitare în care secolul XX îl plasează pe individ devin o explicație evidentă și incontestabilă a exploziei de scrieri autobiografice. Și nu ne referim aici doar la producțiile ce aspiră la statutul de literatură, ci la tentativa de elucidare identitară prin scriitură practicat *in extenso*. Acest fenomen, remarcat și analizat de toate științele umaniste, confirmă confuzia identitară drept o trăsătură definitorie a acestui secol, iar toți cei care își aștern povestea vieții pe hârtie sunt hăituiți de neliniști, confuzii sau frustrări pe care speră să le îmblânzească prin scris. Zbuciumul lor se va liniști prin găsirea, grație scriiturii, a unui răspuns satisfăcător la o întrebare

care, în forma ei simplificată, este întotdeauna reductibilă la trei cuvinte : „Cine sunt eu ?” Considerăm așadar că orice formă de autobiografie, fie ea scrisă sau orală, are la origine imposibilitatea căutătorului de a da un răspuns clar și satisfăcător la această întrebare. Identitatea nu e o formulă fixă, nici un bun asumat, iar provocarea căutărilor e mult mai valoroasă decât vehicularea unor convingeri pentru sine și pentru ceilalți.

Lucrarea de față își propune să abordeze realitățile sociale dominante la scară globală în primul rând și mai apoi pe teritoriul european la ora actuală, realități care se conjugă în termenii diferențelor și ai divergențelor, a crizei identităților (de orice tip ar fi ele – naționale, etnice, culturale) și a încercărilor de a pune bazele unei lumi nedivizate. În cuvintele lui Werner Heisenberg, unul dintre inventatorii fizicii cuantice, “We have to remember that what we observe is not nature in itself, but nature exposed to our method of questioning.”¹ **Scopul** nostru aici nu este acela de a proclama un adevăr suprem ori de a oferi un rețetar exclusivist de abordare a problematicii identitare, ci de a prezenta, într-o logică proprie, etapele parcurgerii acestui demers în contextul permeabilității granițelor și fuziunii diferențelor culturale.

Imaginea care ne stăruie în minte ca simbolistică vizuală a acestui parcurs este un acordeon² în căutarea sunetelor proprii: plecând de la cunoașterea propriei forme dar nu și a propriului conținut (*eu* care îmi văd conturul în oglindă, însă nu înțeleg ce se petrece dincolo de această suprafață), se deschide în sunetele produse de expandarea burdufului și prin apăsarea butoanelor (deschiderea spre alteritate, revelarea palierelor identitare și conștientizarea diferențelor, întâlnirea într-o zonă a existenței comune), pentru ca mai apoi să revină la poziția inițială, dar îmbogățit cu mii de note muzicale (deschiderea spre lume tradusă în termenii cunoașterii de sine). Recent, într-o conferință cu titlul *Ce ne facem cu calul negru?*, filosoful Gabriel Liiceanu prezenta drama iubirii care, în opinia sa, constă tocmai în această ieșire din propria persoană și instalarea în afara ei: „Orice iubire durează cât extazul ei, cât rămânerea celor doi într-un loc situat în afara lor - și în afara celorlalți - și care îi cuprinde și-i conține pe amândoi. Dar cum orice ek-stază, orice situație în afara ta însuși și orice suspendare a respirației proprii sunt

¹ *Questioning the Scientific Worldview*, <http://www.integralscience.org/questioning.html>, accesat la data de 8.02.2013

² „O persoană poate cânta la acordeon trăgând (expandând) și împingând (comprimând) burduful, făcând ca aerul să treacă prin conducte metalice, denumite tubușoare. Acest flux de aer face tubușoarele să vibreze, fapt care produce sunete. Cel care cântă la acordeon produce diferitele note apăsând butoane.”
<http://ro.wikipedia.org/wiki/Acordeon>

limitate, orice iubire obosește în propria ei externalizare sau ex-propriere.”³ Ne întrebăm însă dacă nu cumva această 'externalizare' a ființei este însuși motorul iubirii și sursa autocunoașterii. Pentru că, odată ce am ieșit în întâmpinarea celuilalt debarasându-ne de strânsoarea cămășii intrate la apă, putem reveni într-o încăpere mai luminoasă: cea a trezirii sinelui.

Referitor la **metodologia** cercetării fenomenului identitar, lucrările recente în domeniu arată necesitatea abordării procesului de construcție identitară prin interdisciplinaritate. Marc Lipiansky⁴, propune trei discipline care ar trebui să studieze complexitatea acestui proces: psiho-sociologia (atribuire, categorizare, etichetare, diferențiere socială, in-grup, out-grup, grup de referință, grup de apartenență, statut social, roluri sociale), psihanaliza (identificare, proiecție, conștiință, sine) și semiotica (reprezentare, mit, ideologie). Prezenta lucrare se înscrie în seria acestor abordări interdisciplinare, având la bază antropologia ca disciplină-cadru și observația participativă ca primă metodă de cercetare, alături de interviul structurat și de câteva interviuri informale semi-structurate pe care nu le vom include aici, însă ne vom folosi de esența lor în interpretare.

Cele patru capitole, axate de analiza unor concepte ca **identitate, alteritate, cultură, comunicare, limbaj, multiculturalitate, interculturalitate, negociere identitară și narativitate** vor fi stațiile în care ne vom opri în această călătorie. **Primul capitol**, intitulat *Identitate și alteritate – despre rescrierea Sinelui*, debutează cu o încadrare a temei prin prezentarea semnificației și implicațiilor migrațiilor și, implicit, a interculturalității asupra definirii identității, continuând cu clarificarea câtorva termeni adesea corelați identității: *eu, sine, persoană, ființă, individ, subiect*.

În ce constă identitatea și ce ne face să fim ceea ce suntem? În încercarea de a oferi câteva puncte de reper cu scopul de a găsi răspunsul la aceste întrebări, cel de al doilea subcapitol va trece la discutarea problematicii identității personale prin apelul la filosofie și prin trecerea în revistă a câtorva teorii importante în definirea individului: (1) René Descartes și doctrina raționalistă care ridică rațiunea la loc de cinste și consideră trupul pur contingent existenței noastre; (2) John Locke și teoria empiristă conform căreia identitatea personală ține de continuitatea psihologică; (3) Martin

³ Gabriel Liiceanu, *Ce ne facem cu calul negru? Despre căderea în trup, dragoste și ipocrizie* (carte audio), București: Humanitas, 2011.

⁴ Jean-Claude Ruano-Borbalan (Ed.), *L'identité. L'individu, le groupe, la société*, Auxerre Cedex: Sciences Humaines Editions, 1998, p. 30.

Heidegger și existențialismul, cu accent pe conturarea identității prin acțiune și (4) Eric Olson și Paul Snowdown cu controversata lor interpretare prin care trupul e prima și ultima identitate.

Noțiuni ca 'intern' vs 'social' sau 'sine personal' vs 'sine colectiv' explică așa-numitele spectacole interactive în cadrul cărora individul manifestă, în funcție de context, anumite aspecte ale identității sale. În această privință, ceea ce oamenii transmit altora nu coincide neapărat cu percepția de sine. Freud cu celebra sa distincție dintre *ego* (eul-în-lume) și *id* (sinele), Snyder și Goffman sunt doar câțiva dintre avocații sinelui fragmentat, a divizării individului și a luptei dintre autoidentificare și identificarea făcută de ceilalți.

Alternativ, în interacțiunea cu ceilalți, indivizii transmit aspecte ale sinelui printr-o serie de semnale pe care alții trebuie să învețe să le citească și să le evalueze. Negocierea între auto-prezentare și evaluarea externă poate fi privită ca un spectacol care ajută la construcția identității sociale a individului. În timp ce identitatea internă este în întregime construită și întreținută de individ, identitatea socială este percepută pe plan extern, bazându-se nu pe intenție, ci pe exprimare și pe modul în care este percepută prezentarea unui individ. Mediul joacă astfel un rol esențial în producerea și percepția de identități sociale, versiunea publică a sinelui fiind influențată de versiunea internalizată care, la rândul său, evoluează pe baza experiențelor individului. Cu cât o experiență incită mai mult noțiunea de sine a individului în raport cu societatea, cu atât mai mare va fi impactul acesteia asupra identității lui.

Problema identității personale se pune în termenii identificării condițiilor necesare și suficiente pentru păstrarea acestei identități, de vreme ce noi nu suntem, ci devenim. Așadar, pentru a nu pierde adevărata esență a identității personale, vor fi prezentate trei elemente care, în concepția noastră, sunt definatorii și necesare în înțelegerea raportului identitate-alteritate, și anume: memoria, conștiința și percepția. Identitatea noastră se definește printr-un flux de experiențe filtrate prin conștiința de sine care se bazează, la rândul său, pe puterea memoriei de a plasa experiența prezentă într-un continuum temporal. Istoriile noastre personale sunt istorii de experiențe trăite și acest fapt este esențial pentru înțelegerea propriei persoane. După cum a subliniat

Alasdair MacIntyre⁵, integritatea vieții individului este condiționată de perceperea ei ca o narațiune care se desfășoară de la naștere până la moarte.

Opoziția identitate vs. alteritate domină structura tripartită a persoanei, alteritatea fiind divizată în alteritate complementară (tu) și alteritate absolută (el). Vorbim aici despre transpunerea eului într-un alt suflet, chiar a scindării personalității, o aparentă hipertrofiere a eului, *eu* care se extinde totuși, paradoxal, prin răsfrângeri succesive în alter-uri ale ipseității. Dar aceste 'destrămări' îl îndepărtează în fond, în mod constant, de sinele particular. Din această cauză, relația avansată ca un reper de interpretare în titlul acestui demers nu este o antinomie dialiectică – identitate vs. alteritate -, ci devine identitate și alteritate, mai bine spus *și identitate și alteritate*. Trăim într-o lume postmodernă care ne alterează granița eului nostru social și care ne expune identitatea în paradoxalul "eu sunt altul". Identitatea este expusă într-un dublu sens; ea este mai întâi afișată, (ex-) pusă, ca serie, imagine, reprezentare, afiliere, dar mereu ca memorie individuală sau colectivă, mai apoi fiind expusă pericolului de a fi desființată.

Cel de al **doilea capitol** al lucrării – *Dimensiuni și paliere identitare* – abordează un domeniu deschis cercetării științifice și larg adus în discuție, și anume problematica identității cu câteva dintre palierele sale (național, etnic, cultural și social). Luându-se în considerare dinamica accentuată din societatea contemporană, se poate afirma fără doar și poate că identitățile sunt supuse unor permanente schimbări și, în mod cert, sensul conceptului de identitate nu este și nu va fi nicicând stabil, rămânând deschis polemicilor și dezbaterilor în rândul antropologilor, sociologilor, psihologilor și nu doar a acestora. Căci, după cum nota Pascal Bruckner, „Într-o epocă în care istoria năvălește ca o vijelie peste noi într-o zdrobitoare acumulare de fapte, a înțelege pur și simplu ce se întâmplă devine din ce în ce mai greu, iar noțiunea de „complexitate” a devenit noul fetiș intelectual, consfințind neputința”.⁶

De la 'comunitățile imaginate' ale lui Benedict Anderson la statul-națiune, identitatea națională e abordată din două mari direcții: pe de o parte dispariția granițelor, contopirea națiunilor și disoluția identității naționale spre o identitate globală, iar pe de altă parte întărirea reacțiilor de apărare a specificului național tocmai datorită acestor interferențe. Odată cu diversitatea, metisajul și globalizarea din zilele noastre, identitatea națională se vede paradoxal întărită ca reacție. În Italia sau în Franța, ea a

⁵ Alasdair MacIntyre, *After Virtue: A Study in Moral Theory*, London: Duckworth, 1981, CH 15.

⁶ Pascal Bruckner, *Melancolia democrației. Cum să trăiești fără dușmani?*, București: Antet, 1990, p.7.

devenit preocupare legislativă, menită a stopa imigrația masivă de după nașterea Uniunii Europene. Dieckhoff arată, pas cu pas, faptul că nici idealul de națiune franceză nu acoperă doar comunitatea cetățenilor francezi și că din punct de vedere istoric, națiunea franceză a luat ființă ca rezultat al procesului conștient, dirijat de stat, de omogenizare culturală și lingvistică care a început în timpul Revoluției Franceze.⁷

Provocarea identității naționale constă, în mod fundamental, în natura ei multi-dimensională; ea nu poate fi redusă niciodată la un singur element. Formarea identității naționale este prin însăși natura ei un proces subiectiv și se supune schimbărilor odată cu trecerea timpului, iar încercarea de a o uniformiza dincolo de barierele culturale sau de a înlocui construcții trecute ale identității naționale cu structuri prezente va eșua în înțelegerea și acceptarea naturii sale fluide și subiectivității intrinseci. După cum a fost accentuat de Habermas, ca reacție la forțele omogenizatoare, “constelații noi” creează “o nouă multiplicitate de forme hibridizate”,⁸ prin transferul de la identitatea națională la identitățile cosmopolitice.

Identitatea etnică, cea de a doua dimensiune tratată în acest capitol, este discutată în strânsă legătură cu alți doi termeni: rasă și popor. După introducerea sa, termenul de *grup etnic* a evoluat în două direcții majore de utilizare: una prin dobândirea de conotații pe axa tradițional-modern, cealaltă capătă sensuri ce pot fi înțelese din prisma ideologiei culturale a statului națiune (în varianta sa culturală). Cei care utilizează termenul de *etnie* în sensul de comunitate tradițională, îl folosesc în legătură cu populații cu un profil cultural istoric aparte, care, în raport cu standardele modernității sunt considerate rămase în urmă, tradiționale. În cele mai multe cazuri, prin termenul de *etnic* se face referire la imigranți care rețin și articulează un profil cultural vădit diferit de cultura publică dominantă a societății care îi încorporează.

După clarificarea etimologică a cuvântului *etnie* se trece la grupurile etnice ale lui Barth, conform căruia identitățile etnice sunt flexibile și caracterizate de o variabilitate situațională. Astfel, diferența este organizată, în primul rând, de către indivizi în interacțiune. Dar nu toate interacțiunile sunt la fel de semnificative în această privință. Continuitatea colectivităților etnice - o mai bună expresie pentru moment decât

⁷ Alain Dieckhoff, *Nation and Nationalism in France: Between Idealism and Reality*, lucrare în cadrul atelierului Național Identity and Euroscepticism: A Comparison Between France and the United Kingdom, 13 May 2005, http://oxpo.politics.ox.ac.uk/materials/național_identity/Dieckhoff_Paper.pdf

⁸ Jürgen Habermas, *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, traducere de Gilbert Lepădatu, București: ALL EDUCAȚIONAL, 2000, p. 75.

grupuri sau categorii – este în special dependența de menținerea granițelor în timpul interacțiunii cu ceilalți (pentru care suntem, la rândul nostru, alții/ceilalți). Referindu-se la ‘prezentarea sinelui’ a lui Goffman, Barth⁹ afirmă că toate relațiile inter-etnice necesită reguli recunoscute și acceptate pentru a le organiza. Deși cuvântul ‘reguli’ ar putea fi mult prea tare, implicând un grad de formulare conștientă care nu este plauzibilă, aceste convenții sau obiceiuri interacționale nu conturează doar diferența. Ele definesc limitele interacțiunii și permit oricarei părți să participe cu cea mai slabă aprobare cu privire la comportamentul comun acceptabil.

Cea de-a treia dimensiune, identitatea culturală, probabil și cea mai importantă dintre toate dată fiind natura ei inclusivă (putem spune că celelalte dimensiuni pot sta sub umbrela ei), își va justifica relevanța prin importanța pe care mulți cercetători o atribuie culturii. Identitatea culturală este ‘simțul sinelui’ al unui individ, derivat din apartenența formală sau informală la grupuri care îi transmit și întipăresc cunoștințe, păreri, atitudini, valori, tradiții și moduri de viață. Identitatea culturală este doar o dimensiune a vastului concept al identității individuale. Identitatea obiectivă, reprezentată de certificatul de naștere al persoanei, pașaportul, înregistrările la vot și alte rapoarte oficiale diferă în mod dramatic de identitatea subiectivă: accepțiunea individului cu privire la cine este el ca ființă umană.

În timp ce identitatea culturală implică transferul valorilor și al informațiilor de la o generație la alta, identitatea socială este deseori subscrisă unui anumit moment în timp. Pornind de la noțiunea de ‘conștiință colectivă’ la Émile Durkheim, ‘conștiință de clasă’ la Karl Marx sau ‘comunitatea’ (*Gemeinschaft*) la Ferdinand Tönnies, vom studia identitatea socială din perspectiva celor două abordări definitorii: (1) abordarea psihosocială înaintată de Tajfel & Turner care pune accentul pe noțiunea de categorie socială și pe condiționările identitare care iau naștere în mintea individului și (2) abordarea sociologică asociată lui Sheldon Stryker, prin care sinele reflectă societatea în măsura în care considerăm sinele ca un set de identități derivat din rolurile persoanei.

Identitatea socială este abordată astăzi în sociologie ca proces social. Ea constă în stabilirea sistematică și semnificativă a unor relații de similaritate sau de diferență între indivizi, între colectivități sau între indivizi și colectivități. Luate împreună, similaritatea și diferența sunt principiile dinamice ale identității, adică miezul vieții sociale. În cadrul grupului fiecare individ se deschide spre altul (inconștient și conștient)

⁹ *Ibidem*, p. 16.

pentru a se cunoaște pe sine. Identitatea presupune așadar un proces de comunicare permanentă: punerea mea în comun cu ființa celorlalți. Sunt ceea ce sunt (eu însumi) numai spre deosebire de altul. Prin reflexie mă individualizez. Din această perspectivă, de remarcat este importanța distincției dintre auto-identificare și hetero-identificare. De regulă, oamenii tind să diminueze prin diferite mecanisme psiho-sociale distanța dintre auto-identificare (ceea ce cred ei despre ei că sunt și reperele față de care se identifică) și hetero-identificare (cum sunt identificați din exterior). În practica socială nu există diferențe între auto- și hetero-identificare: sunt într-un anume fel în măsura în care ceilalți mă re-cunosc ca fiind astfel. Numai la nivel analitic îmi pot auto-atribui o identitate pe care ceilalți nu o cunosc, nu o re-cunosc și nu o legitimează. Astfel, identitatea socială însumează ansamblul criteriilor care permit o definiție socială a individului sau a grupului, adică ceea ce situează individul într-un cadru social determinat.

În cel de **al treilea capitol** al tezei, intitulat *Dialogul intercultural și provocările identității*, vom intra în analiza procesului comunicațional, cu accent pe comunicarea interculturală. Vom arăta importanța majoră a comunicării în postmodernitate și vom evidenția două componente care definesc succesul sau eșecul în comunicare: cultura și limba/ limbajul. Văzută din perspectiva profesorului de limbi străine, problema adaptării culturale e analizată în sensul integrării lingvistice. Dar, dincolo de folosirea acestor 'arme', comunicarea trebuie văzută ca o relaționare, identitatea însăși fiind influențată de legăturile și rolurile pe care le îndeplinim în relația cu o altă persoană. Antropologia principiilor comunicării relaționale își are rădăcinile în antichitate, încă de când, pentru Aristotel, omul era un 'animal social'. Interpretări mai recente ale acestor aserțiuni au apărut odată cu autori, ca Buber, care a abordat problema lui „între” ('in-between'), Bakhtin, care a explicat natura dialogică a relațiilor interumane, Weber, care a sugerat faptul că acțiunea socială este rezultatul celor implicați în relațiile sociale care sunt constituite prin intermediul interacțiunilor sociale, și Simmel, care a afirmat că societatea însăși este constituită din formele de interacțiune regăsite între membrii săi.¹⁰

Ultima parte a capitolului este dedicată prezentării laturilor imature ale proiectului integrării europene și vom urmări soluționarea tuturor conflictelor prin a încuraja conștientizarea la un spațiu comun și racordarea la un destin comun a

¹⁰ Forrest Russell Wood, *Relational Communication in Negotiation Interaction*, Utah: University of Utah, ProQuest, 2008, p. 21.

europenilor. Mai concret, vom încerca să oferim soluții pentru ieșirea din criză și în acest scop se va face referire la conceptul de comunicare, respectiv comunicare interculturală, demonstrând relația de interdependență care există între acestea și cultură. Comunicarea e baza existenței în colectivitate, e piatra de temelie fără de care nu se poate vorbi de societate, de grupuri sociale bine organizate, ce respectă niște legi și sunt ‘dirijate’ de instituții. În realitate, “cultura și comunicarea formează un cuplu ciudat. Nici una nu se explică fără cealaltă. Cele două fenomene nu sunt perfect etanșe, nu se conțin și nici nu pot fi situate în planul reflexiilor paralele prin corespondență analogică”.¹¹

Cel de **al patrulea capitol** și ultimul în sens pur teoretic – *Narativitate, negociere și construcție identitară* – discută ideea identității narative, introducând noțiunea de *povești de viață*. Tehnici biografice folosite pentru a examina modul în care experiența este investită cu sens, rapoarte autobiografice ce pot fi obținute prin comunicarea orală sau prin înregistrări scrise, poveștile de viață ne definesc și, lăsând la o parte natura lor cvasi-ficțională, emit semnale și oferă indicii de interpretare. Termenul de identitate discursivă a fost folosit inițial de Patrick Charaudeau, termen prin care ni se prefigurează modelul identitar sugerat sau explicat de o instanță intratextuală, în care subiectul se poate identifica. În înțelesul atribuit termenului, Charaudeau recunoaște meritul limbii de a face subiectul responsabil de trecut, de a-i crea o solidaritate cu acesta și de a fi un element necesar constituirii unei identități colective, dar precizează că nu limba este cea care mărturisește specificitățile culturale, ci discursul. Nici cuvintele în morfologia lor, nici regulile sintaxei nu sunt purtătoare ale culturalului, ci modurile proprii de a vorbi ale fiecărei comunități, modalitățile de a folosi cuvintele, modurile de a raționa, de a povesti, de a argumenta, pentru a glumi, pentru a explica, pentru a convinge, pentru a seduce.¹²

Negocierea identității apare în acest context ca modalitate de fixare a granițelor personale, a jocurilor de putere și a încercărilor de cucerire a convingerilor celor din jur. Un avantaj major al cadrului de negociere a identității constă în faptul că recunoaște în mod explicit atât influența caracteristicilor personale (obiective, agende și istorii de viață), cât și cea a variabilelor structurale sociale (norme, roluri și convenții sociale) cu privire la natura și rezultatul interacțiunii sociale. Această perspectivă relativ extinsă

¹¹ Jean Caune, *Cultură și comunicare*, București: Cartea românească, 2000, p. 17.

¹² Patrick Charaudeau, *Langage et discours. Éléments de sémiolinguistique*, Paris: Hachette, 1994.

poate duce la intuiții care nu ar putea fi atinse doar dintr-o perspectivă personală sau socială. Identitatea nu este ceva finit; ea poate fi înțeleasă doar ca proces, ca devenire, iar a încerca să o fixăm în cadre bine definite e ca și cum ne-am înverșuna să oprim apa într-un pumn de copil. “Not even death can freeze the picture: there is always the possibility of a post mortem revision of identity (and some identities, that of the martyr, for example, can only be achieved beyond the grave)”.¹³

Prin intermediul traducerii și al comutărilor de cod identitățile sunt negociate discursiv. Înainte de a fi un schimb lingvistic, traducerea presupune un transfer cultural care solicită acel meta-punct de vedere fără de care procesul traducerii ar fi o încercare amputată de a transpune în cuvinte mesajul alterității. Formă a globalizării cultural-lingvistice, ea este „utopia fermecată, datorită căreia avem cu toții acces la marile texte ale omenirii, este utopia în care trăim, și pe care o întreținem continuând să traducem.”¹⁴ Cea de a doua modalitate prin care identitățile sunt negociate din punct de vedere socio-lingvistic este fenomenul de 'comutare de cod' (*code-switching*), o formă de manifestare a contactului dintre limbi, fiind frecvent întâlnit în cadrul bilingvismului, respectiv în cel al multilingvismului, atunci când vorbitorii utilizează alternativ elemente de limbaj aparținând limbilor cunoscute, în special în situații informale.

Această negociere a identităților se face de multe ori în spatele unor măști și într-o confuzie de roluri: autor-actor-personaj. 'Îmbrăcarea' unei măști este unul dintre mijloacele de semnalare a identității sau a modificărilor suferite de aceasta. Pentru renumitul antropolog Donald Pollock¹⁵, măștile nu sunt pure imagini sau o reprezentare directă a obiectelor sau ființelor pe care le înfățișează, ci mai degrabă simboluri și indicii identitare. Măștile sunt doar unul din nenumăratele sisteme semiotice care sunt legate între ele prin utilizarea lor convențională în deghizarea, transformarea, sau afișarea unei anumite identități.

Cel de-al cincilea capitol (și ultimul) din studiul nostru se dorește a fi o analiză a modului în care imersiunea într-o altă cultură și expunerea la interculturalitate își pun amprenta asupra identității personale. Motivația cercetării o reprezintă intensificarea contactului intercultural și preocuparea crescută, la nivel global, cu privire la acest aspect. Se resimte, așadar, o nevoie a indivizilor de a-și redescoperi rădăcinile culturale

¹³ Richard Jenkins, *Social Identity*, Routledge: London and New York, 1996, p. 4.

¹⁴ Marina Vazaca, „Prețul dorinței de a traduce”, în *România Literară*, nr. 8/29 feb. 2008, p. 3.

¹⁵ Donald Pollock, “Masks and the Semiotics of Identity” în *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, Vol. 1, No. 3, Sep. 1995, pp. 581-597.

și de a-și exprima identitatea prin nenumăratele mijloace care le sunt puse la dispoziție de noile tehnologii comunicaționale. În timp ce antropologia tradițională viza culturi și comunități bine delimitate, teoriile legate de globalizare sunt orientate mai mult spre aspectele care țin de transnațional și delocalizare. Pentru a fi înțeleasă, globalizarea trebuie studiată la nivelul persoanelor implicate, care își fac planuri, călătoresc, formează rețele naționale sau internaționale, iar etnografia globală ar fi o variantă pentru această înțelegere.

Interviul este una din cele mai importante metode de lucru în cercetarea sociologică, fiind cel mai folosit pentru colectarea datelor în investigația calitativă. Această metodă permite cercetătorului să înțeleagă profund și nuanțat ființa umană, relațiile cu lumea exterioară, cât și credințele și comportamentele specifice anumitor grupuri sociale. Spre deosebire de alte metode de cercetare, interviul este un proces complex care presupune crearea unei legături între interviuator și subiectul interviuat, o artă a formulării întrebărilor și a ascultării. În limba chineză, cuvântul „a asculta” are o puternică încărcătură culturală (vezi *Figura 1.*), fiind compus din cei patru receptori angrenați în procesul receptării mesajului: urechile (auzitul), ochii (analiza limbajului non-verbal), mintea (procesarea mesajului prin activarea proceselor de raționalizare) și sufletul (empatizarea și transcenderea aparențelor verbale). Considerăm absolut necesară adoptarea acestei formule în aplicarea interviurilor, cu atât mai mult cu cât „interviul este ca și căsătoria: toată lumea știe ce este, foarte mulți oameni o practică și, cu toate acestea, o mulțime de secrete se ascund în spatele ușilor închise.”¹⁶

¹⁶ Ann Oakley, “Interviewing women: a contradiction in terms” în Helen Roberts (Ed.), *Doing Feminist Research*, London: Routledge & Kegan Paul, 1981, p. 41.

a chinese hanzi often requires multiple characters to create a unique word. this word uses the characters from which it is made to greater convey its meaning

Figura 1.: Logogramă chineză, echivalenta verbului „a asculta” din limba română

Subiecții cercetării au fost în principal studenți străini aflați în mobilitate de studiu la Universitatea „Babeș-Bolyai”, cărora li s-a aplicat un interviu structurat pornind de la ideea general-valabilei provocări a adaptării la mediul intercultural și a modificărilor survenite pe terenul identității personale. Cu toate că inițial s-a dorit utilizarea interviului nestructurat, tentativele anterioare într-un cadru informal cu câțiva dintre participanții la cursurile internaționale de vară de limbă și civilizație Românească, organizate de Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană din Cluj-Napoca în perioada 5-23 iulie 2010, ne-au arătat posibilele riscuri în adoptarea unui astfel de demers: acceptul unui număr extrem de redus de participanți la un astfel de studiu. Deoarece tema abordată de noi este una extrem de sensibilă, dezvăluind vulnerabilități pe care mult prea puțini au curajul să și le asume, trebuie admis din start caracterul subiectiv al unora dintre răspunsurile date și, implicit, al interpretărilor lansate de noi. În plus, complexitatea temei și atingerea unor zone abstracte face ca numărul celor deschiși spre un astfel de studiu să scadă semnificativ sau, ca și în situația de față, unele întrebări să nu fie înțelese, ducând astfel la refuzul formulării unui răspuns sau la abordarea total eronată a problemei în discuție.

Am pornit astfel la drum cu un interviu structurat în două părți (prima cu referire la cultură și cea de a doua cu accentul pe limbă), însumând un număr de 18 întrebări (majoritatea deschise) centrate pe probleme legate de origini, autodefinire, gradul de expunere la alte culturi, schimbare și conflicte interne, negocierea identității, rolul identității naționale, definirea noțiunii de 'acasă', competențe lingvistice (cunoașterea altor limbi) și modul în care identitatea se manifestă în opțiunile de limbă. Persoanele interviewate, 26 de studenți străini aflați la studii în România (UBB, Cluj-Napoca), cu vârste cuprinse între 20 și 39 ani, au fost selectați din rândul propriilor studenți și dintre studenții altor colegi de la catedră. Important de menționat aici este faptul că perioada scurtă de ședere a acestor studenți în România (în majoritatea cazurilor doar un semestru) nu ne-a permis să legăm relații de profunzime, lucru care se reflectă în unele dintre răspunsuri, ideea care transpare fiind reținerile acestora. De asemenea, studiul problematicii identității în context intercultural va rămâne ancorat în debutul unei astfel de experiențe, fiind bine cunoscut faptul că multe detalii se schimbă după o perioadă mai lungă de timp și expunere.

Dar mai înainte de interviu ca metodă clar definită în prezenta cercetare, ideea unor exerciții de observație participativă ne-a surâs încă de la primul curs de *Metode de cercetare etnografică* când doar ni s-a vorbit despre acest lucru. Apoi, odată cu adâncirea în problematica prezentei lucrări, am constatat o trecere treptată de la cercetătorul conștient care nu depășea limitele trasate de cadrul formal, la observatorul preocupat de analiza identitară atât în cazul propriei persoane cât și în cel al anturajului și al mediului exterior. De la discuții obișnuite care atingeau acest subiect și până la analiza statutului de străin dintr-o poziție proprie (participarea la conferințe în străinătate, experiența traiului într-o altă țară sau simplele escapade turistice), fervoarea acestei teme vaste ne-a alimentat interesul în ceea ce avea să devină o preocupare constantă.

Identitatea a fost și rămâne o temă delicată, dificilă și controversată indiferent de vârstă, sex, profesie, apartenență etnică, națională sau rasială. Sensibilitatea acestui subiect e dată de legătura în care se află cu teme care au captat întotdeauna interesul în debaterile publice sau politice cum ar fi: rasă, națiune, grup etnic, sau mai recent gen. În această privință întâlnim, atât în literatura de specialitate cât și în viața cotidiană, o serie largă de concepte precum: identitate națională, identitate etnică, identitate socială, identitate religioasă, identitate politică, identitate de gen, etc. Dificultatea poate cea mai

mare a conceptului rezidă în puternica încărcătură semantică cu care vine din logică (și aici ne gândim la principiul conform căruia A este egal numai cu el însuși și diferit de orice altceva) și pe care mulți încearcă (fără prea mare succes) să o translateze în științele sociale. De aici și controversele asupra utilității sau valorii analitice a conceptului luat ca atare.

Bibliografie

- ◆ Albert, Michel, *Capitalisme contre capitalisme*, Paris, 1991.
- ◆ Albright, Daniel, "Literary and psychological models of the self" în U. Neisser & R. Fivush (Eds.), *The remembering self: Construction and accuracy in the self-narrative*, New York: Cambridge University Press, pp. 19-40, 1994.
- ◆ Albrow, Martin, *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*, Stanford, California: Stanford University Press, 1990.
- ◆ Alexander, C. Norman, Jr.; Lauderdale, Pat, "Situated identities and social influence", în *Sociometry* 40; pp. 225-233, 1977.
- ◆ Amelie Oksenberg Rorty (ed.), *The Identities of Persons*, Berkeley & LA: University of California Press, 1976,
- ◆ Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London: Verso, 1991.
- ◆ Anderson, Benedict, *Comunități imaginate. Reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, București: Integral, 2000.
- ◆ Appadurai, Arjun, (Ed), *Globalization*, Durham: Duke University Press, 2001.
- ◆ Arendt, Hannah, *The Human Condition*, Chicago: University of Chicago Press, 1958.
- ◆ Atwood, Margaret, *The Handmaid's Tale*, New York: Anchor Books, 1986.
- ◆ Austin, John L., *How to do Things With Words*, Cambridge: Harvard University Press, 1962.
- ◆ Babad, E., Bimbaum, M. and Benne, K., *The social self: group influences on personal identity*, Beverly Hills : Sage Publications, 1983.
- ◆ Bakhtin, Mikhail, "Author and Hero in Aesthetic Activity" în *Art and Answerability: Early Philosophical Essays*, Austin, Texas: University of Texas Press, 1990.
- ◆ Bakhtin, Mikhail, "Toward a Reworking of the Dostoevsky Book" în *Problems of Dostoevsky's Poetics*, Appendix II, 283–302, 1961.
- ◆ Banton, Michael, "Ethnic Conflict" în *Sociology* vol. 34 nr. 3, pp. 481-498, August 2000.
- ◆ Barclay, Craig R. & Smith, Thomas S., "Autobiographical remembering and self-composing", în *International Journal of Personal Construct Psychology* 15:1-25, 1993.
- ◆ Barclay, Craig R., "Composing protoselves through improvisation" în U. Neisser & R. Fivush (Eds.), *The remembering self: Construction and accuracy in the self-narrative*, New York: Cambridge University Press, pp. 55-77, 1994.
- ◆ Barna, LaRay, "Stumbling Blocks in Intercultural Communication", 1997, în Larry Samovar & Richard Porter, *Intercultural Communication – A Reader* (8th ed.), Belmont, CA: Wadsworth, 2010.

- ◆ Barth, Fredrik, *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*, Oslo: Universitets Forlaget, 1969.
- ◆ Barth, Fredrik, *Models of Social Organization*, London: Occasional Papers of the Royal Anthropological Institute, No. 23, 1966.
- ◆ Barthes, Roland, “An Introduction to the Structural Analysis of Narrative”; Lionel Duisit, *New Literary History*, Vol. 6, No. 2, On Narrative and Narratives. (Winter, 1975), pp. 237-272.
- ◆ Barthes, Roland, “Introduction to the structural analysis of narratives”, în Susana Onega & Jose Angel Garcia Landa (Eds.), *Narratology*, New York: Longman, 1996.
- ◆ Barthes, Roland, *Mythologies*, Paris: Éditions du Seuil, 1957.
- ◆ Bădescu, Ilie; Buruiană, Claudia, (Coord.), *Țăranii și noua Europă*, București: Editura Mica Valahie, 2003.
- ◆ Bădescu, Ilie; Dungaciu, Dan; Baltasiu, Radu, *Istoria sociologiei, Teorii contemporane (I)*, București: Editura Eminescu, 1996.
- ◆ Benzon, William L., "The Evolution of Narrative and the Self", în *Journal of Social and Evolutionary Systems*, 16(2): 129 -155, 1993.
- ◆ Berger, Peter Ludwig; Luckmann, Thomas, *Construirea socială a realității*, București: Editura Univers, 1999.
- ◆ Bhabha, Homi, *The Location of Culture*, London: Routledge, 1994.
- ◆ Billig, Michael, *Banal Nationalism*, London: Sage Publications Ltd., 1995.
- ◆ Black, Cyril E.; Falk, Richard A., *The Future of the International Legal Order, Volume 3: Conflict management*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1971.
- ◆ Bloch, Maurice, *How We Think They Think: Anthropological Approaches to Cognition, Memory and Literacy*, Boulder, CO: Westview Press, 1998.
- ◆ Blumer, Herbert, *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1969.
- ◆ Bono, Edward de, *I Am Right - You Are Wrong*, London: Penguin Books, 1991.
- ◆ Boon, James A., *Other Tribes, Other Scribes: Symbolic Anthropology in the Comparative Study of Cultures, Histories, Religions, and Texts*, Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- ◆ Borradori, Giovanna, *Philosophy in a Time of Terror, Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*, Chicago: University Press of Chicago, 2003.
- ◆ Breton, Raymond, [et al.]. *Ethnic pluralism in urban setting: Conceptual and technical overview of a research project*, Toronto: Centre for Urban and Community Studies, University of Toronto, 1981.
- ◆ Brewer, Marilyn B., “The Many Faces of Social Identity: Implications for Political Psychology”, în *Political Psychology*, Vol. 22, No.1, pp.115 – 126, 2001.
- ◆ Brooks, Linda Marie (ed), *Alternative identities : the self in literature, history, theory*, New York: Garland, 1995.
- ◆ Bruckner, Pascal, *Melancolia democrației. Cum să trăiești fără dușmani?*, București: Antet, 1990.

- ◆ Bruner, Jerome S., "The 'remembered' self." în U. Neisser & R. Fivush (Eds.), *The remembering self: Construction and accuracy in the self-narrative*, New York: Carrbridge University Press. pp. 41-54, 1994.
- ◆ Bruner, Jerome S., *In Search of Mind: Essays in Autobiography*, NY and London: Harper & Row, 1983.
- ◆ Bruner, Jerome, *Child's Talk: Learning to Use Language*, Oxford: Oxford University Press, 1983.
- ◆ Butler, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, London: Routledge, 1990.
- ◆ Butler, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, London: Routledge, 1990.
- ◆ Camilleri, Carmel, *Strategies identitaires*, Paris: P.U.F., 1990.
- ◆ Caune, Jean, *Cultură și comunicare*, București: Cartea românească, 2000.
- ◆ Cerulo, Karen A., "Identity Construction: New Issues, New Directions", în *Annual Review of Sociology*. Vol. 23, pp. 385 – 409, 1997.
- ◆ Chaney, Lillian H.; Martin, Jeanette S., *Intercultural business communication (4th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2007.
- ◆ Charaudeau, Patrick, *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris: Hachette, 1994.
- ◆ Charaudeau, Patrick, *Langage et discours. Eléments de sémiolinguistique*, Paris: Hachette, 1994.
- ◆ Chelcea, Septimiu, *Metode și tehnici de cercetare sociologică*, București: Editura Universității București, 1992.
- ◆ Chelcea, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice*, București: Editura Economică, 2001.
- ◆ Chen, Guo-Ming; Starosta, William J., "Intercultural Communication Competence: A Synthesis", în Molefi Kete Asanta, Yoshitaka Miike, Jing Yin, *The Global Intercultural Communication Reader*, New York, NY & Abingdon, UK: Routledge, 2008.
- ◆ Chipea, Floare, *Comunități de frontieră*, București: Editura ISOGEP-EUXIN, 1997.
- ◆ Chipea, Floare, *Familia contemporană, Tendințe globale și configurații locale*, București: Editura Expert, 2001.
- ◆ Chipea, Floare; Ștefănescu, Florica, (Coord.), *Combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale. Studiu de caz în județul Bihor*, Oradea: Editura Universității din Oradea, 2004.
- ◆ Codoban, Aurel, *Imperiul comunicării. Corp, imagine și relaționare*, Cluj: Idea Design & Print, 2011.
- ◆ Cohen, Anthony P., "Rites of identity, rights of the self", în *Edinburgh Review*. 89 (1): 56-74, 1993.
- ◆ Cohen, Anthony P., *Self Consciousness: An Alternative Anthropolog of Identity*, London: Routledge, 1994.

- ◆ Collier, Mary Jane; Thomas, Milt, "Cultural Identity: An Interpretive Perspective" , în Y. Y. Kim & W. B. Gudykunst (Eds.), *Theories in Intercultural Communication* (pp. 99-120). Newbury Park, CA: Sage, 1988.
- ◆ Condit, Celeste M., "Communication as Relationality" în Gregory J. Shepherd, Jeffrey St. John & Ted Striphas (eds.), *Communication as...: Perspectives on Theory*, London & New Delhi: Sage Publications, 2006.
- ◆ Cooley, Charles Horton, *Human Nature and the Social Order*, New York: Schocken Books, 1902/1970.
- ◆ Corbey, Raymond; Leerssen, Joseph, *Alterity, identity, image: selves and others in society and scholarship*, Amsterdam & Atlanta: Rodopi, 1991.
- ◆ Cross, William E., *Shades of Black: Diversity in African-American Identity*, Temple University Press, 1991.
- ◆ Cucuș, Constantin, *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Iași: Polirom, 2000.
- ◆ Cupach, William Richard; Imahori, Tadasu Todd, "Identity management theory: Communication competence in intercultural episodes and relationships", în Wiseman, R. L. and Koester, J. (eds). *Intercultural communication competence*, pp. 112-131, Sage, Newbury Park, CA, 1993.
- ◆ Cushman, Philip, "Why the self is empty: Toward a historically situated psychology" în *American Psychologist* 45: 599-611, 1990,
- ◆ Dabu, Romulus, *Altfel, despre continuitate în istorie și cultură*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995.
- ◆ Dabu, Romulus; Ielics, Brigitte, *Sociologia industrială*. Timișoara: Editura de Vest, 1995.
- ◆ Denoux, Patrick, *Les modes d'appréhension de la différence. Thèse d'habilitation*, Université de Toulouse, Toulouse: Le Mirail, 1992, apud Constantin Cucuș, *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Iași: Polirom, 2000.
- ◆ Dewey, John, "The Ego as cause", în *Philosophical Review*, 3:337-341, 1894.
- ◆ Dilthey, Wilhelm, *Pattern and Meaning in History: Thoughts on History and Society*, Ed. H.P. Rickman, New York: Harper, 1962.
- ◆ Doise, Willem; Deschamps, Jean-Claude; Mugny, Gabriel, *Psihologie socială experimentală*, Iași: Polirom, 1999.
- ◆ Du Bois, Cora Alice, *The people of Alor, a social-psychological study of an East Indian island*. With analyses by Abram Kardiner and Emil Oberholzer. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1944.
- ◆ Dubar, Claude, *Criza identităților. Interpretarea unei mutații*, Chișinău: Editura Știința, 2003.
- ◆ Dumont, Louis, *Eseuri despre individualism (O perspectivă antropologică asupra ideologiei moderne)*, București: Anastasia, 1997.
- ◆ Durkheim, Émile, *Formele elementare ale vieții religioase*, Iași: Polirom, 1912/1995.

- ◆ Duvignaud, Jean, *L'Acteur, esquisse d'une sociologie du comédien*, Paris: Gallimard, 1965. Rééd. L'Archipel, 1995.
- ◆ Eakin, Paul John, “What Are We Reading When We Read Autobiography?” *Narrative*, 12, no. 2: 121–31, 2004.
- ◆ Eakin, Paul John, *Living Autobiographically: How We Create Identity in Narrative*, Ithaca and London: Cornell University Press, 2008.
- ◆ Eco, Umberto, *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere*, Editura Polirom, 2008.
- ◆ Eco, Umberto, *În căutarea limbii perfecte*, Iași: Polirom, 2002.
- ◆ Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța: Editura Pontica, 1997.
- ◆ Eco, Umberto, *The Mysterious Flame of Queen Loana*, New York: Harcourt Inc., 2004.
- ◆ Erchak, Gerald M., *The Anthropology of Self and Behavior*, New Brunswick: Rutgers University Press, 1992.
- ◆ Erikson, Erik H., *Identity and the life cycle*, New York: Norton, 1980.
- ◆ Flanagan, Owen, *Consciousness Reconsidered*, Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1992.
- ◆ Florea, Marian Simeon, *Resplata. Povești din Bucovina*, Suceava: Redacțiunea și editura Societății “Școala Română”, 1897.
- ◆ Foer, Joshua, *Moonwalking with Einstein: The Art and Science of Remembering Everything*, London: Penguin, 2011.
- ◆ Fogel, Alan, *Developing through Relationships: Origins of Communication, Self, and Culture*, Hemel Hempstead: Harvester Press, 1993.
- ◆ Foucault, Michel, *The History of Sexuality*, Vol. 1, Robert Hurley, trans., New York: Vintage Books, 1990.
- ◆ Foucault, Michel, *The Order of Things - An Archaeology of the Human Sciences*, New York: Vintage Books, 1970.
- ◆ Freeman, Mark, *Rewriting the self: History, memory, narrative*, New York: Routledge, 1993.
- ◆ Freud, Sigmund, “The Ego and the Id.” *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud (SE)*, vol. XIX (James Strachey et al., eds.) London: Hogart Press & The Institute of Psycho-Analysis, 1974/1923.
- ◆ Freud, Sigmund, *Opere*, vol. III, IV, București: Editura trei, 2000.
- ◆ Friedman, Jonathan, “Globalizing languages: Ideologies and realities of the contemporary global system”, *American Anthropologist*, 105(4), 2003.
- ◆ Gaines, Stanley O.; Liu, James H.; “Multicultural/multiracial relationships”, în Hendrick, Clyde; Hendrick, Susan S. (eds.), *Close relationships* pp. 97-110. Sage, Thousand Oaks, CA, 2000.
- ◆ Geertz, Clifford, *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books, 1973

- ◆ Géraud, Marie-Odille; Leservoisiere, Olivier; Pottier, Richard, *Les Notions clé de l'ethnologie. Analyses et textes*, Paris: Armand Colin, 2000.
- ◆ Gergen, Kenneth J., "Mind, text, and society: Self-memory in social context", în U. Neisser & R. Fivush (Eds.), *The remembering self: Construction and accuracy in the self-narrative*, New York: Cambridge University Press, pp. 78-104, 1994.
- ◆ Gergen, Kenneth J., *Realities and Relationships: Soundings in Social Construction*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994.
- ◆ Gergen, Kenneth J., *The saturated self: dilemmas of identity in contemporary life*, New York: Basic Books, 1991.
- ◆ Gerson, Judith, "In Between States: National Identity Practices Among German Jewish Immigrants", în *Political Psychology*, Vol. 22, No. 1, pp. 178 – 198, 2001.
- ◆ Giddens, Anthony, *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Cambridge: Polity, 1991.
- ◆ Giddens, Anthony, *Sociologie*, București: BIC ALL, 2000.
- ◆ Goffman, Erving, *The Presentation of Self in Everyday Life*, New York: Doubleday, 1956.
- ◆ Goffman, Erving, *Viața cotidiană ca spectacol*, București: comunicare.ro, 1959/2003.
- ◆ Gosselin, Gabriel; Aluaș, Ion (eds.), *Actes de la Rencontre internationale sur l'Enseignement de la Sociologie*, Cluj (Romania) April 11-13, 1992.
- ◆ Gregg, Gregg S., *Self-representation: life narrative studies in identity and ideology*, New York: Greenwood Press, 1991.
- ◆ Gudykunst, William B.; Kim, Young Yun, „Communicating With Strangers: An Approach to Intercultural Communication”, în John Stewart (ed.), *Bridges Not Walls*, New York: McGraw-Hill, 1995.
- ◆ Gudykunst, William B.; Kim, Young Yun, *Readings on Communicating with Strangers*, New York: McGraw-Hill, 1992.
- ◆ Gumperz, John J., *Discourse Strategies*, Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
- ◆ Gumperz, John; Levinson, Stephen (eds.), *Rethinking Linguistic Relativity*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- ◆ Gunnarsson, Logi, *Philosophy of Personal Identity and Multiple Personality*, New York / London: Routledge, 2010.
- ◆ Habermas, Jürgen, *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, traducere de Gilbert Lepădatu, București: ALL EDUCAȚIONAL, 2000.
- ◆ Habermas, Jürgen, *Cunoaștere și comunicare*, București, Editura politică, 1983.
- ◆ Habermas, Jürgen, *The Postnational Constellation*, Ed. & Trans. Max Pensky, Cambridge, MA: MIT Press, 2001
- ◆ Hall, Edward, *The Silent Language*, Greenwich, CT: Fawcett Publications, 1959.
- ◆ Hall, Stuart, "Introduction: Who needs Identity?" în Hall, Stuart & du Gay, Paul, (Eds.), *Questions of Cultural Identity*, London: Sage, 1996.

- ◆ Hall, Stuart, "The Meaning of New Times." în *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies* (David Morley & Kuan-Hsing Chen, eds.), New York: Routledge, 1996.
- ◆ Hall, Stuart, "The question of cultural identity", în Hall, Stuart; Held, David & McGrew, Tony (Eds.), *Modernity and its futures* (pp. 273-316), Cambridge, UK: Polity Press in Association with the Open University, 1992.
- ◆ Hallowell, A. Irving, "The Self and its Behavioral Environment" în *Culture and Experience*, Prospect Heights, IL: Waveland Press, 1989.
- ◆ Harold Noonan, *Personal Identity* (second edition), London: Routledge, 2003.
- ◆ Hecht, Michael L.; Collier, Mary Jane; Ribeau, Sidney A., *African American communication: Ethnic identity and cultural interpretation*, Newbury Park, CA: Sage, 1993.
- ◆ Heidegger, Martin, *Kant and the Problem of Metaphysics*, Bloomington & London: Indiana University Press, 1962.
- ◆ Heidegger, Martin, *Metafizica lui Nietzsche*, București: Humanitas, 2005.
- ◆ Herrmann, Richard K.; Risse-Kappen, Thomas; Brewer, Marilyn B. (Eds.), *Transnational Identities. Becoming European in the EU*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2004.
- ◆ Herseni, Traian, *Sociologie*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- ◆ Hewit, John P., *Self and Society: A Symbolic Interactionist Social Psychology*, Boston: Allyn and Bacon, Inc., 1976.
- ◆ Hofstede, Geert, *Cultures and Organizations*, London: McGraw-Hill International, 1991.
- ◆ Hofstede, Geert, *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*, Beverly Hill, CA: Sage, 1980.
- ◆ Hogg, Michael, A.; Terry, Deborah J.; White, Katherine M., "A Tale of Two Theories: A Critical Comparison of Identity Theory with Social Identity Theory", în *Social Psychology Quarterly*, Vol. 58, No. 4, pp. 255 – 269, 1995.
- ◆ Holland, Dorothy C.; Quinn, Naomi, *Cultural Models in Language and Thought*, Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1987.
- ◆ Honess, Terry and Yardley, Krysia, *Self and identity: perspectives across the lifespan*, London & New York: Routledge & Kegan Paul, 1987.
- ◆ Howard, Judith A. and Callero, Peter L. (eds), *The Self-Society Dynamic*, Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- ◆ Huntington, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Oradea: Antet, 1998.
- ◆ Iluț, Petru, "Identitatea multiplă și condiția cognitiv-axiologică a studentului" în *Sociologie Românească*, nr. III, 1999.
- ◆ Iluț, Petru, *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*, Iași: Polirom, 2001.

- ◆ Inglehart, Ronald, *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1997.
- ◆ Ionescu–Ruxăndoiu, Liliana; Chițoran, Dumitru (ed.), *Sociolingvistica: orientări actuale*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
- ◆ Jacobson, Matthew Frye, *Whiteness of a Different Color: European Immigrants and the Alchemy of Race*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998.
- ◆ Jacques, Francis, *Difference and subjectivity : dialogue and personal identity*, translated by Andrew Rothwell. New Haven: Yale University Press, 1991.
- ◆ Jenkins, Richard, *Identitatea socială*, București: Editura Univers, 2000.
- ◆ Jenkins, Richard, *Social Identity*, Routledge: London and New York, 1996.
- ◆ John Perry, *Personal Identity*, Berkeley & LA: University of California Press, 2008
- ◆ Kraus, Wolfgang, *Urmele paradisului*, București: Editura Fundației Culturale Române, 1997.
- ◆ Kroeber, Alfred L. and Kluckhohn, Clyde, *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*, New York: Vintage Books, 1963.
- ◆ Kuhn, Manford H.; McPartland, Thomas, ‘An Empirical Investigation of Self Attitudes’ , *American Sociological Review* 19(1): 68-76, 1954.
- ◆ Kuhn, Timothy; Nelson, Natalie, “Reengineering identity: A case study of multiplicity and duality in organizational identification” în *Management Communication Quarterly*, 16(1), 5-38, 2002.
- ◆ Levy, Robert I., "Person-Centered Anthropology" in *Assessing Cultural Anthropology*, Robert Borofsky, ed., New York: McGraw-Hill, 1994.
- ◆ Lacan, Jacques, “The language of the self: The function of language in psychoanalysis.” în *Metaphors We Live By* (George Lakoff & Mark Johnson, eds.; A. Wilden, trans.), Chicago: University of Chicago Press, 1980/1968.
- ◆ Lapouge, Georges Vacher de, *Les sélections sociales*, Paris: Thorin & Fils, 1896.
- ◆ Leach, Edmund, *Political Systems of Highland Burma*, London: Berg, 1954.
- ◆ Lederach, John Paul, *Preparing for peace: Conflict transformation across cultures*, Syracuse, NY: Syracuse University Press, 1995.
- ◆ Lee, B. (ed.), *Psychological Theories of the Self*, New York: Plenum, 1982.
- ◆ Levine, Deena R.; Adelman, Mara B., *Source Beyond Language*, New Jersey: Prentice-Hall, 1982.
- ◆ Liebkind, Kamela, “Ethnic Identity - Challenging the Boundaries of Social Psychology”, în Breakwell, Glynis Marie, *Social Psychology of Identity and The Self Concept*, London: Surrey University Press, 1992.
- ◆ Liiceanu, Gabriel, *Ce ne facem cu calul negru? Despre căderea în trup, dragoste și ipocrizie* (carte audio), București: Humanitas, 2011.
- ◆ Liiceanu, Gabriel, *Despre limită*, București: Humanitas, 1997.
- ◆ Linger, Daniel T., "Identity" in *A Companion to Psychological Anthropology*, Casey, Conerly and Robert B. Edgerton (eds.), Blackwell Publishing, 2004. Blackwell

Reference Online, 02 March 2007,

<http://www.blackwellreference.com/subscriber/tocnode?id:g9780631225973-chunk-g9780631225973t6>

- ◆ Linton, Ralph (ed.), *The Science of Man in the World Crisis*, New York: Columbia University Press, 1945.
- ◆ Linton, Ralph, *Fundamentul cultural al personalității*, București: Editura Științifică, 1968.
- ◆ Linton, Ralph, *The Cultural Background of Personality*, New York: Appleton-Century Crofts, 1945.
- ◆ Littré, Maximilien Paul Emile, *Dictionnaire de la langue française*, Paris: Hachette, 1874.
- ◆ Locke, John, *An Essay Concerning Human Understanding*, ed. Peter H. Nidditch, Oxford: Clarendon Press, 1979.
- ◆ Loenhoff, Jens, *Interkulturelle Verständigung: zum Problem grenzüberschreitender Kommunikation*, Opladen: Leske und Budrich, 1992, p. 139, în Florentina Alexandru, "Concepte generale ale comunicării interculturale – cultură și limbă", *Euromentor*, vol II, nr. 1, martie 2011.
- ◆ Ludwig, Arnold M., *How Do We Know Who We Are? : A Biography of the Self*, Oxford: Oxford University Press, 1997.
- ◆ MacIntyre, Alasdair, *After Virtue: A Study in Moral Theory*, London: Duckworth, 1981.
- ◆ Mair, Miller, "Psychology as story telling" în *International Journal of Personal Construct Psychology*, 1988, 1.
- ◆ Manent, Pierre, *Rațiunea națiunilor*, București: Nemira, 2007.
- ◆ Manu-Magda, Margareta, *Contribuții la studiul actelor verbale în comunicarea orală*, București: Editura Universității, 2000.
- ◆ Marga, Andrei, *Filosofia lui Jürgen Habermas*, Iași: Polirom, 2005.
- ◆ Marga, Andrei, *Filosofia unificării europene*, Cluj: Apostrof, 1997.
- ◆ Markus, Hazel, & Nurius, Paula, "Possible selves" în *American Psychologist* 41:954-969, 1986.
- ◆ Mărginean, Ioan, *Măsurarea în sociologie*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- ◆ Mărginean, Ioan, *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași: Polirom, 2000.
- ◆ McAdams, Dan P., *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*, New York: William Morrow and Company, 1993.
- ◆ McAdams, Dan, "What Do We Know When We Know a Person?" în *Journal of Personality*, Vol. 63, Issue 3, p. 385, Sept. 1995.
- ◆ Mclean, George, and Meynell, Hugo (eds.), *Person and Society*, Latham MD: University Press of America, 1998.
- ◆ Mead, George Herbert, "The Genesis of the Self and Social Control", în *International Journal of Ethics* 35:251-77, 1925.

- ◆ Mead, George Herbert, *Mind, Self and Society*, Chicago: University of Chicago Press, 1934/1963.
- ◆ Mendus, Susan (ed.), *The Politics of Toleration: Tolerance and Intolerance in Modern Life*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1999.
- ◆ Mircea, Corneliu, *Etica tragică sau despre nebunia colectivă*, București: Editura Cartea Românească, 1995.
- ◆ Moerman, Michael, "Ethnic Identification in a Complex Civilization: Who Are the Lue?" în *American Anthropologist* 67:1215–30, 1965.
- ◆ Møssinger, Pierre, *Le jeu de l'identité*, Paris: PUF, 2000.
- ◆ Morris, Brian, *Anthropology of the self: The individual in cultural perspective*, London: Pluto Press, 1994.
- ◆ Mucchielli, Alex, *L'identité. Que sais-je?* 5e édition, Paris: Presses Universitaires de France, 1986.
- ◆ Mureșan, Vlad, *Criza antropologiei și sarcina ei originară*, Cluj-Napoca: Eikon, 2005.
- ◆ Nadolu, Bogdan, "Repere identitare în spațiul social virtual", în *DigiSoc – Jurnal Electronic de Sociologie*, nr.1/2003.
- ◆ Nay, Olivier, *Histoire des idées politiques*, Paris: Armand Colin, 2004.
- ◆ Noonan, Harold W., *Personal Identity*, London: Routledge, 1989.
- ◆ Ochs, Elinor, "[Narrative Lessons](#)." în Duranti, A. (ed.) *A Companion to Linguistic Anthropology*, Oxford: Blackwell. (capitolul 12) – pp. 269-289, 2004.
- ◆ Ochs, Elinor; Capps, Lisa, "Narrating lives in the balance", SALSA V: Proceedings of Symposium about Language and Society, Austin, 1997, pp.1-20, 1999.
- ◆ Ochs, Elinor; Capps, Lisa, "[Narrating the self](#)", Annual Review of Anthropology vol. 25: 19-43, 1996.
- ◆ Oksenberg, Amelie Rorty, "A Literary Postscript: Characters, Persons, Selves, Individuals" în idem (ed.), *The Identities of Persons*, Berkeley, California: University of California Press, 1976.
- ◆ Oliver, Robert T. , *Culture and Communication: The Problems of Penetrating National and Cultural Boundaries*, Springfield, IL: Charles C. Thomas, 1962.
- ◆ Olney, James, *The Metaphors of Self: The Meaning of Autobiography*, Princeton: Princeton University Press, 1972.
- ◆ Otto, Ton; Pedersen, Poul (Eds.), *Tradition and Agency: Tracing Cultural Continuity and Invention*, Aarhus, Denmark: Aarhus University Press, 2005.
- ◆ Perry, John, "The Problem of Personal Identity" în *Personal Identity*, ed. John Perry, Berkeley: University of California Press, 1975.
- ◆ Phelan, James, *Reading People, Reading Plots: Character, Progression, and the Interpretation of Narrative*, Chicago: University of Chicago Press, 1989.
- ◆ Pollock, Donald, "Masks and the Semiotics of Identity" în *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, Vol. 1, No. 3, Sep. 1995.

- ◆ Powell, John, *Why Am I Afraid to Tell You Who I Am?*, Illinois: Argus Communications, 1969.
- ◆ Prodi, Romano, *O viziune asupra Europei*, București: Editura Polirom, 2001.
- ◆ Proust, Marcel, *The Past Recaptured*, Trans. Frederick A. Blossom, New York: Modern Library, 1932.
- ◆ Puric, Dan, *Cine suntem*, București: Platytera, 2008.
- ◆ Putnam, Frank W., *Diagnostic și tratament în sindromul de personalitate multiplă*, traducere de Irina Petraș și Laura Poantă (manuscris).
- ◆ Rampton, Ben, *Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents*, London & New York: Longman, 1995.
- ◆ Rapport, Nigel, *Transcendent Individual: Towards a Literary and Liberal Anthropology*, London: Routledge, 1997.
- ◆ Ratzinger, Joseph; Habermas, Jürgen, *Dialectica secularizării. Despre rațiune și religie*, Cluj: Editura Apostrof, 2005.
- ◆ Ricoeur, Paul, *Oneself as another [Soi-meme comme un autre]*, translated by Kathleen Blamey, Chicago: University of Chicago Press, 1992.
- ◆ Ricoeur, Paul, *Soi-même comme un autre*, Paris: Seuil, 1985.
- ◆ Ricoeur, Paul, *Temps et récit (Time and Narrative) III*, Paris: Seuil, 1987.
- ◆ Ritzer, George, *The Mcdonaldization of Society: An Investigation Into the Changing Character of Contemporary Social Life*, London: Pine Forge Press, 1992.
- ◆ Ritzer, George; Smart, Barry, *Handbook of Social Theory*, London: Sage Publications, 2001.
- ◆ Rorty, Richard, "Justice as a Larger Loyalty", în *Cosmopolitics, Thinking and Feeling Beyond the Nation*, eds. [Bruce Robbins](#) and [Pheng Cheah](#), Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998.
- ◆ Rosenwald, George C., & Ochberg, Richard L. (Eds.), *Storied lives: The cultural politics of self-understanding*, New Haven, CT: Yale University Press, 1992.
- ◆ Royce, Anya Peterson, *Ethnic identity: strategies of diversity*, Bloomington: Indiana University Press, 1982.
- ◆ Ruano-Borbalan, Jean-Claude (Ed.), *L'identité. L'individu, le groupe, la société*, Auxerre Cedex: Sciences Humaines Editions, 1998.
- ◆ Rubin, David C. (ed.), *Autobiographical Memory*, Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- ◆ Rushdie, Salman, *Imaginary Homelands*, London: Penguin Books, 1991.
- ◆ Ryan, Marie-Laure, *Possible Worlds, Artificial Intelligence and Narrative Theory*, Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 1991.
- ◆ Said, Edward W., *Orientalism*, London: Penguin Group, 2003.
- ◆ Sala, Marius, *Limbi în contact*, București: Editura Enciclopedică, 1997.
- ◆ Sandu, Dumitru, *Sociabilitatea în spațiul dezvoltării*, Iași: Editura Polirom, 2003.
- ◆ Sandu, Dumitru, *Spațiul social al tranziției*, Iași: Polirom, 1999.

- ◆ Sapir, Edward, *Culture, Language and Personality*, University of California Press, 1970.
- ◆ Saxe, John Godfrey, *The Poems of John Godfrey Saxe* (Complete edition), Boston: James R. Osgood and Company, 1873.
- ◆ Schifirneț, Constantin, *Geneza modernă a ideii naționale. Psihologie etnică și identitate românească*, București: Editura Albatros, 2001.
- ◆ Scotton, Carol Myers, *Codes and Consequences: Choosing Linguistic Varieties*, Oxford: Oxford University Press, 1998.
- ◆ Shepherd, Gregory J., "Communication as Transcendence" în Gregory J. Shepherd, Jeffrey St. John & Ted Striphas (eds.), *Communication as...: Perspectives on Theory*, London & New Delhi: Sage Publications, 2006.
- ◆ Sluss, David; Ashforth, Blake, "Relational Identity and Identification: Defining Ourselves Through Work Relationships", *Academy of Management Review*, Vol. 32, No. 1, 2007.
- ◆ Smith, Adam, *The Theory of Moral Sentiments* (D.D. Raphael & A.L. Macfie, eds.). Oxford: Clarendon Press, 1976/1790.
- ◆ Smith, Anthony, *National Identity*, Reno, Nevada: University of Nevada Press, 1991.
- ◆ Snyder, Mark, "Self-Monitoring of Expressive Behavior" în *Journal of Personality and Social Psychology* 30:526-537, 1974.
- ◆ Sontag, Susan, *Regarding the Pain of Others*, London: Hamish Hamilton, 2003.
- ◆ Sorman, Guy, *Le monde est ma tribu*, Paris : Arthème Fayard , 1997.
- ◆ Stack, Carol, *Call to Home: African-Americans Reclaim the Rural South*, New York: Basic Books, 1996.
- ◆ Stahl, Henri H., *Istoria socială a satului românesc. O culegere de texte*, București: Paideia, 2002.
- ◆ Stahl, Henri H., *Monografia unui sat. Cum se alcătuiește, spre folosul Căminului Cultural*, Ediția a II-a, București: Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, Serviciul Social, 1939.
- ◆ Stoica, Gabriela, „Împrumut și schimbare de cod într-un grai aromân din Grecia” în *Fonetică și dialectologie*, XXII-XXIII, București: Editura Academiei, 2003-2004, p. 247-285.
- ◆ Stryker, Sheldon, *Symbolic Interactionism: A Social Structural Version*, Menlo Park, CA: Benjamin Cummings, 1980.
- ◆ Stryker, Sheldon; Burke, Peter, "The Past, Present, and Future of an Identity Theory" în *Social Psychology Quarterly*, Special Millenium Issue on the State of Sociological Social Psychology, Vol. 63, No. 4, pp. 284 – 297, 2000.
- ◆ Stryker, Sheldon; Serpe, Richard T., "Commitment, Identity Saliency and Role Behavior: A Theory and Research Example", în *Personality, Roles and Social Behavior*, pp. 199 – 218, William Ickes and Eric S. Knowles. New York: Springer Verlag, 1982.

- ◆ Sussman, Nan M., “The dynamic nature of cultural identity throughout cultural transitions: Why home is not so sweet”, în *Personality and Social Psychology Review*, 4, 355-373, 2000.
- ◆ Swann, William B., Jr., “The self and identity negotiation”, în *Interaction Studies* 6:1, 69-83, 2005.
- ◆ Șișeștean, Gheorghe, *Formes de vie paysanne dans le Nord-Ouest de la Transylvanie*, București: Editura Mica Valahie, 2005.
- ◆ Tajfel, Henri, “Human Groups and Social Categories: Studies”, în *Social Psychology*, Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- ◆ Tajfel, Henri, “Interindividual and intergroup behavior” în Henri Tajfel, *Differentiation between groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*, London: Academic Press, 1978.
- ◆ Tajfel, Henri; Turner, John C., "An Integrative Theory of Intergroup Conflict" în *The Psychology of Intergroup Relations*, Austin, W.G. and Worchel, S.(ed.), Monterey: Brooks/Cole, 1986.
- ◆ Tajfel, Henri; Turner, John C., “Social Identity Theory” în *Human Groups and Social Categories*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1981.
- ◆ Tajfel, Henri; Turner, John C., “The social identity theory of inter-group behavior”, în Worchel, S., Austin, L. W. (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations*, Chicago: Nelson-Hall, 1986.
- ◆ Tajfel, Henri; Turner, John C., „An integrative theory of intergroup conflict”, în W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). Monterey, CA: Brooks/Cole, 1979.
- ◆ Taussig, Michael, *Mimesis and Alterity*, London: Routledge, 1993
- ◆ Taussig, Michael, *Mimesis and Alterity*, London: Routledge, 1993.
- ◆ Taylor, Charles et al., *Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994.
- ◆ Taylor, Charles, *Sources of the Self. The Making of Modern Identity*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989.
- ◆ Thoits, Peggy A.; Virshup, Lauren V., “Me’s and We’s: Forms and Functions of Social Identities” în R. Ashmore, L. Jussim (Eds.). *In Self and Identity: Fundamental Issues*, Vol. 1, pp. 106 – 133. New York: Oxford University Press, 1997.
- ◆ Thomas, William I., *The Unadjusted Girl. With cases and standpoint for behavior analysis*, Boston: Little, Brown, 1923.
- ◆ Tibi, Bassam, *The Challenge of Fundamentalism: Political Islam and the New World Disorder*, Berkeley: University of California Press, 1998.
- ◆ Tonkin, Elizabeth; Chapman, Malcolm Kenneth; McDonald, Maryon, *History and Ethnicity*, London: Routledge, 1989.
- ◆ Triandis, Harry C., “The Self and Social Behavior in Different Cultural Contexts” în *Psychological Review*, 96:269–89, 1989.
- ◆ Trompenaars, Fons, *Riding the Waves of Culture, Understanding Cultural Diversity in Business*, Irwin Professional Pub., 1994.

- ◆ Tumer, Ralph, "The Self Conception in Social Interaction" în Gordon and Gergen (1968): 93-106, 1968.
- ◆ Turner, John C.; Hogg, Michael A.; Oakes, Penelope J.; Reicher, Stephen D.; Wetherell, Margaret S., *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*, Oxford: Blackwell, 1987.
- ◆ Varner, Iris I.; Beamer, Linda, *Intercultural communication in the global workplace*, (3rd ed.), Boston, Mass.: McGraw-Hill, 2005.
- ◆ Vazaca, Marina, „Prețul dorinței de a traduce”, în *România Literară*, nr. 8/29 feb. 2008.
- ◆ Voicu, Bogdan; Rusu, Horațiu, (Eds.), *Perspective on the European Postcommunist Societies*, Sibiu: Psihomedica, 2005.
- ◆ Voicu, Mălina; Voicu, Bogdan (Coord.), *Satul românesc pe drumul către Europa*, Iași: Polirom, 2006.
- ◆ Wallace, Anthony, *Culture and Personality*, New York: Random House, 1961.
- ◆ Weigert, Andrew J., “The Social Production of Identity: Metatheoretical Foundations”, în *The Sociological Quarterly*, Vol. 27, No. 2, pp. 165 – 183, 1986.
- ◆ Weigert, Andrew J.; Teitge, J. Smith; Teitge, Dennis W., *Society and Identity*, Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- ◆ Wittgenstein, Ludwig, *Philosophical Investigations*, New York: Macmillan [Translated by G.E.M. Auscombe], 1953.
- ◆ Wood, Forrest Russell, *Relational Communication in Negotiation Interaction*, Utah: University of Utah, ProQuest, 2008.
- ◆ Wood, Julia T., “Communication and relational culture: Bases for the study of human relationships” în *Communication Quarterly* 30, pp. 75-84, 1982.
- ◆ Yardley, Krysia, and Honess, Terry, *Self and identity: psychosocial perspectives*, Chichester & amp, New York: Wiley, 1987.
- ◆ Zamfir, Cătălin, *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*, Editia a II-a. Iași: Polirom, 2005.
- ◆ Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr, (Coord.), *Dicționar de sociologie*, București: Babel, 1998.
- ◆ Zavalloni, Marisa; Luis-Guerin, Christiane, *Identité sociale et conscience. Introduction à L'ego-écologie*, Montreal: Les Press de L'Universite de Montreal, 1984.
- ◆ Zouali, Ouaffaa, “Les usages langagiers, les attitudes langagières et l'expression identitaire de Marocains vivant en milieu minoritaire ou en milieu majoritaire”, în *Bulletin d'information*, Vol. 3, numéro 2, Faculté des lettres de l'Université Laval, Québec, 2004.
- ◆ Zub, Alexandru, *Identitate/alteritate în spațiul cultural românesc*, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1996.

* * *

- ◆ [http://autori.humanitas.ro/patapievici/index2.php?what=interviuri&confid=29:](http://autori.humanitas.ro/patapievici/index2.php?what=interviuri&confid=29)

- ◆ <http://www.bartleby.com/119/1.html>
- ◆ <http://www.counterpunch.org/said08052003.html>
- ◆ <ftp://ftp.dca.fee.unicamp.br/pub/docs/ia005/humanund.pdf>
- ◆ <http://www.teachingenglish.org.uk/think/articles/culture-fifth-language-skill>
- ◆ <http://www.onlineoriginals.com/showitem.asp?itemID=287&articleID=11>
- ◆ <http://www.anselm.edu/homepage/dbanach/pi.htm>
- ◆ <http://www.integralscience.org/questioning.html>
- ◆ <http://www.etymonline.com/index.php?term=nation>
- ◆ <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>
- ◆ <http://biblia.resursecrestine.ro/geneza/11>
- ◆ <http://biblia.resursecrestine.ro/geneza/11>
- ◆ <http://www.jw.org/ro/publicatii/reviste/wp20130901/au-aparut-limbile-la-turnul-babel/>
- ◆ http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/speeches/090420_Brussels_conference/Conference_on_translation_opening_speech_RO.pdf
- ◆ http://www.shakespeare-literature.com/As_You_Like_It/
- ◆ <http://www.youtube.com/watch?v=H2RTUUOb2Q0>
- ◆ <http://thefloatinglibrary.com/2008/07/30/everything-and-nothing-edit/>
- ◆ http://oxpo.politics.ox.ac.uk/materials/national_identity/Dieckhoff_Paper.pdf